

Knowledge Center: กระบวนการจัดการวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนใน
จังหวัดนครสวรรค์*
จังหวัดนครสวรรค์*

MONASTRY MANAGEMENT PROCESS AS COMMUNITY LERANING CENTER IN
NAKHONSAWAN PROVINCE

อัครเดช พรหมกัลป์, รัตติยา เหนืออำนาจ

Akkaradecha Brahmakappa, Rattiya Nua-amnat

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkomrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: rattitik.prom@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากระบวนการจัดการวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์ โดยใช้วิธีการวิจัยแบบคุณภาพ ผ่านกระบวนการเก็บข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ถูกเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 60 รูป/คน การสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 รูป/คน การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการจัดการวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์มี 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การจัดเวทีประชาคมเพื่อระดมความคิดเห็น 2) ค้นหาองค์ความรู้ใหม่ในชุมชน 3) วางแผนเพิ่มค่าองค์ความรู้ของชุมชน 4) จัดทำปฏิทินกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชน 5) กำหนดระเบียบการให้บริการและจัดระเบียบทุนทางสังคมของชุมชน และ 6) เชื่อมโยงเครือข่ายกับศูนย์เรียนรู้ชุมชนอื่นโดยเฉพาะศูนย์การเรียนรู้ที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

คำสำคัญ: Knowledge Center; กระบวนการจัดการวัด; ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

*Received April 17, 2022; Revised May 7, 2022; Accepted May 9, 2022

*Received September 11, 2021; Revised November 21, 2021; Accepted November 22, 2021

Abstract

Objectives of this research were to propose monastery development process and management as the community learning center in Nakhon Sawan Province. Methodology was the qualitative research collect data from documentary, from 60 key informants and 9 participants who were experts in focus group discussion, non-participatory observation and data was also analyzed by descriptive interpretation.

Findings were that the monastery management as the community learning centers in Nakhonsawan Province had 6 steps: 1) organizing a community forum for brainstorming 2) finding new knowledge in the community 3) planning to increase the community's knowledge value 4) creating a calendar of community learning activities 5) establishing service regulations and organizing social capital for the community and 6) network with other community learning centers, especially learning centers related to livelihood according to the sufficiency economy philosophy

Keywords: Knowledge Center; Process and Management on Temple; Community Learning Center

บทนำ

การจัดการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้บัญญัติสถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ ภายในชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2546) ดังนั้นกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และวัดซึ่งเป็นสถาบันศาสนาและเป็นสถาบันหลักในชุมชนสังคมมีบทบาทในการจัดการศึกษาให้กับประชาชนมาหลายยุคหลายสมัย และมีส่วนช่วยให้บุคคลเกิดความรู้คู่คุณธรรมเพื่อนำไปเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ขณะที่การจัดการศึกษาจำเป็นต้องมีขึ้นเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (พระวัชระ เทวสิรินาโค (เลขาธิการฯ), (2563)

ในอดีตวัดเป็นสถานที่ปฏิบัติศาสนกิจและแหล่งเรียนรู้ทางศาสนา ช่วยปลูกฝังคุณธรรม สั่งสอนให้คนเป็นคนดี ยังมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อสังคม และวิถีชีวิตของคนไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน เพราะนอกจากจะเป็นสถานที่พำนักของพระภิกษุ สามเณรแล้ว ยังเป็นสถานที่สำหรับ

ศึกษาเล่าเรียนและเผยแผ่พระพุทธศาสนา เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางของตะวันตก พระองค์ได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาโรงเรียนสำหรับราษฎรขึ้นเป็นครั้งแรกที่วัดมหรณพาราม กรุงเทพมหานคร เพื่อให้ราษฎรได้มีโอกาสเข้ารับการศึกษาแบบใหม่เช่นเดียวกับบรรดาบุตรหลานของเจ้านายและขุนนางที่เรียนอยู่ในวัง และได้ให้ความช่วยเหลือการจัดการศึกษาตามหัวเมืองของคณะสงฆ์ ปัจจุบันระบบการศึกษาและสภาพทางสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงจึงส่งผลให้คนในสังคมห่างไกลจากวัดมากขึ้น และก่อให้เกิดผลกระทบเกิดการเปลี่ยนแปลงต่อสังคม ทำให้บทบาทของวัดเปลี่ยนแปลงไปด้วยในสายตาของคนในสังคม แม้ว่าบทบาทของวัดจะยังคงสภาพของการเป็นผู้ให้ แต่เมื่อการศึกษาในระบบโรงเรียนมีการขยายตัวมากขึ้น หลักสูตรและการสอนของโรงเรียนก็มีความแตกต่างและมีความห่างไกลจากศาสนามากขึ้น ทำให้การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมได้ถูกลดบทบาทในการเรียนรู้ลง พระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางปัญญาที่เคยให้คำแนะนำ คำสั่งสอน และเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนก็มีการแสดงออกในบทบาทที่แตกต่างไปจากเดิม ปัญหาความเห็นต่างของคนในสังคมยังส่งผลให้เกิดความไม่ลงรอยกันของคนในสังคม การเปิดพื้นที่วัดให้ชุมชนและสังคมเข้าไปร่วมกระบวนการเรียนรู้ และเปิดโอกาสให้พระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ ทั้งนี้เพราะคุณสมบัติเด่นของพระสงฆ์คือ “การเป็นนักฟังที่ดี” (Mindful Listening) เพราะดำรงความเป็นกลางระหว่างผู้ที่ไม่มีส่วนได้ส่วนเสียในกลุ่มต่าง ๆ เพื่อลดช่องว่าง และสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน ดังนั้น วัดและสังคมจะต้องสมานฉันท์ให้ความร่วมมือร่วมใจและประสานสัมพันธ์อยู่คู่กันตลอดไปมนุษย์มีการเจริญเติบโตและต้องเรียนรู้นับตั้งแต่ปฏิสนธิตราบจนสิ้นชีวิตการเรียนรู้ก่อคุณสมบัติที่พึงประสงค์ และบางครั้งเกิดผลในทางเสื่อมและความเสี่ยง (สุมน อมรวิวัฒน์, 2546)

เพราะเหตุนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าควรทำการศึกษาในเรื่องนี้เพราะไม่ว่าสังคมไทยจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร วัดยังคงเป็นสถาบันที่หล่อหลอมคนในสังคมให้มีคุณธรรมจริยธรรมและมีความรู้ การจะเริ่มบทบาทใหม่ หรือปรับปรุงบทบาทเก่าในรูปแบบใหม่ (วินัย มีมากและคณะ, 2564) วิธีการเรียนรู้จึงควรบูรณาการกันไปในเมื่อวัดยังถือเป็นส่วนหนึ่งของสังคม หากวัดมีรูปแบบและกระบวนการจัดการวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนก็จะส่งให้สามารถกลมกลืนจิตใจ ปลูกฝังการเรียนรู้ และแก้ไขปัญหาหรือบรรเทาความขัดแย้งที่สังคม ชุมชนให้ดีขึ้นได้ ประชาชนในจังหวัดนครสวรรค์ได้ชื่อว่าเป็นผู้มีความมั่นคงในพุทธศาสนามีความเลื่อมใสศรัทธา ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอน ยึดมั่นต่อวัฒนธรรมประเพณีโดยเฉพาะชุมชนต่าง ๆ มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ทั้งนี้เนื่องมาจากวัดเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ดังนั้นการใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการรวบรวมข้อมูลข่าวสารความรู้ของชุมชนที่จะนำมาสู่การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสืบสาน การสืบทอดทางภูมิปัญญา วัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของชุมชน และเป็นแหล่งบริการชุมชนทั้งในเรื่องการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ก่อให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้

สามารถพึ่งตนเองได้และก่อให้เกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน จึงเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้ศึกษาเกิดความสนใจศึกษา “Knowledge Center: กระบวนการจัดการวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์” เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับวัดและชุมชนอื่นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อพัฒนากระบวนการจัดการวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) โดยใช้วิธีวิทยาวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาวิเคราะห์กระบวนการจัดการวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนและมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งเกณฑ์ที่สำคัญประกอบด้วย 1) ความจริง (Authenticity) 2) ความถูกต้องน่าเชื่อถือ (Credibility) 3) การเป็นตัวแทน (Representativeness) และ 4) ความหมาย (Meaning) (Scott, 1990) ความน่าเชื่อถือและความถูกต้องของข้อมูลในเอกสารที่นำมาวิเคราะห์โดยอาศัยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา คณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ประจำปี 2560-2564 แนวคิดการจัดการความรู้, แนวคิด ทฤษฎีการบริหารจัดการ, หลักเกณฑ์และแนวทางในการพิจารณาคัดเลือกอุทยานการศึกษาในวัดวัดพัฒนาตัวอย่าง และวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น แนวคิดเกี่ยวกับศูนย์เรียนรู้ชุมชนและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย

2.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่ถูกเลือกแบบเฉพาะเจาะจงจาก 12 วัดจาก 32 วัด ที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นอุทยานการศึกษาในวัด จำนวน 7 วัด วัดพัฒนาตัวอย่าง จำนวน 9 วัดและวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น จำนวน 16 วัด ของจังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 60 รูป/คน

2.2 การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) กับผู้เชี่ยวชาญ (Experts) ผู้วิจัยกำหนดการประชุมความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง เพื่อนำไปสู่การแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ การสร้างเครือข่ายในการปฏิบัติงานร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) อย่างรอบด้านด้วยความละเอียดลึกซึ้ง จำนวน 9 รูป/คน

2.3 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่ชัดเจน สามารถอธิบายเสริม สนับสนุน ข้อโต้แย้งต่าง ๆ รวมถึงการเสนอแนะข้อคิดเห็นในประเด็นที่มีข้อขัดแย้ง

3. การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล และระยะเวลาของการวิจัยโดยให้สิทธิในการปฏิเสธการเข้าร่วมการวิจัย ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยนำเสนอเฉพาะข้อมูลให้ผู้ให้ข้อมูลอนุญาตให้นำเสนอเท่านั้น หากผู้ให้ข้อมูลต้องการไม่เปิดเผยรายชื่อผู้วิจัยจะไม่นำเสนอชื่อ และนามสกุลจริงของผู้ให้ข้อมูลนั้น แต่จะนำเสนอในภาพรวม และทำลายเอกสารบันทึกย่อยระหว่างการเก็บข้อมูลหลังจากการเขียนรายงานเสร็จสมบูรณ์แล้ว

ผลการวิจัย

กระบวนการจัดการวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า บริบทการจัดการวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า วัดในจังหวัดนครสวรรค์นั้นมีการสะสมแหล่งที่มาของความรู้และเนื้อหาความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนหมู่บ้าน ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วนอกจากวัดจะมีการค้นหาตัวบุคคลผู้ซึ่งเป็นผู้อาวุโสในชุมชนหมู่บ้าน ที่มีความรู้ มีภูมิปัญญา หรือได้รับการยกย่องเชิดชูให้เป็นปราชญ์ชุมชนหรือปราชญ์ท้องถิ่น เช่นที่วัดคลองคาง อำเภอเมืองนครสวรรค์ หรือที่วัดบางมะฝ่อ อำเภอโกรกพระที่มีการรวบรวมบุคคลที่มีองค์ความรู้ในเรื่องของการนวด ทั้งนวดด้วยน้ำมัน การจับเส้น หรือการใช้ความร้อนประคบตามสูตรหลวงปู่อินทร์ที่เรียกว่า “การเหยียบฉ่า” เป็นต้น ขณะเดียวกันยังมีบางวัดยังมีการสะสมวัตถุสิ่งของทั้งที่เป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ เช่น ที่วัดจันเสน อำเภอตาคลี หรือพระบรมธาตุเจดีย์ที่วัดเกษไชโยเหนือ อำเภอชุมแสง หรือที่วัดสถานที่เชิงประวัติศาสตร์ที่เป็นเจดีย์สมัยสุโขทัยก็สามารถที่จะศึกษาเรียนรู้ได้ที่วัดวรนาถบรรพต พระอารามหลวง และที่วัดท่าพระเจริญพรต อำเภอเมืองนครสวรรค์ หรือการศึกษาอันร่อยหลวงพ่อเดิมที่วัดหัวถนนเหนือ ตำบลหัวถนน อำเภอท่าตะโก เป็นต้น ในส่วนของเรื่องประเพณีหรือวัฒนธรรมที่ประเพณีปฏิบัติสืบต่อกันมานั้น มีการถ่ายทอดและเรียนรู้ผ่านภาพถ่าย เอกสาร หรือเนื้อหาความรู้ที่มีการจดจารหรือบันทึกเป็นเอกสาร เป็นใบลาน หรือสมุดข่อยที่มีเนื้อหาความรู้ ข้อมูล หรือเรื่องราว หรือสิ่งที่จัดเก็บได้จากแหล่งที่มาของความรู้ พร้อมนำมาเรียบเรียงให้เป็นระบบ มีการจัดเป็นหมวดหมู่ เพื่ออำนวยความสะดวกทำความเข้าใจของผู้ที่มาเยี่ยมชมและพร้อมต่อการนำไปใช้ประโยชน์เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ พระสวรรค์ หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคล เช่น ทักษะในการทำงาน ความคิด ทักษะคิด และทั้งความรู้ที่ซัดแจ้งที่สามารถถ่ายทอดได้โดยผ่านวิธีต่าง ๆ

กระบวนการจัดการวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 ควรที่จะมีการจัดเวทีประชาคม วัดต่าง ๆ จะต้องมีการจัดประชุมเพื่อระดมความให้เป็นไปตาม “หลักบวร” ทั้งนี้เพื่อชี้ให้เห็นว่าการจัดการหรือการสร้างศูนย์การเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในชุมชนนั้นเป็นประโยชน์ต่อประชาชนในชุมชนและผู้ที่สนใจ และก่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อให้รู้เท่าทันกับสถานการณ์รอบด้านที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

ขั้นตอนที่ 2 ควรที่จะมีการจัดกิจกรรมสร้างองค์ความรู้ใหม่ของชุมชน โดยวัดที่มีหรือเป็นที่ตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจะต้องมีการค้นหาองค์ความรู้ใหม่ทั้งที่เกิดจากการคิดค้นพัฒนาจากคนในชุมชน หรือเกิดจากการพัฒนากิจกรรมชุมชน หรือการรับความรู้จากวิทยากรภายนอกชุมชนเพื่อมาเติมเต็มให้คนในชุมชนหรือผู้ที่สนใจได้ศึกษาเรียนรู้ โดยเฉพาะองค์ความรู้ที่จะมีส่วนขับเคลื่อน พัฒนา หรือยกระดับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 วางแผนเพิ่มค่างานวัดให้เป็นลานค้าชุมชน ทั้งนี้เปิดโอกาสให้ประชาชนหรือผู้ที่สนใจได้นำสินค้าทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์ชุมชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ของฝาก ของที่ระลึก และอื่น ๆ มาเปิดจำหน่ายในบริเวณวัด เพื่อให้ผู้ที่สนใจที่มาศึกษาเรียนรู้ได้เลือกซื้อหา ถือเป็น การสร้างพื้นที่ทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน และเป็นการยกระดับและพัฒนากลุ่มอาชีพหรือกลุ่มวิสาหกิจในเชิงพื้นที่อีกทางหนึ่งด้วย

ขั้นตอนที่ 4 ควรที่จะมีการจัดทำปฏิทินกิจกรรมการเรียนรู้ โดยในวัดที่มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจะต้องมีการจัดทำปฏิทินงานประเพณี 12 เดือนของชุมชน และปฏิทินที่เป็นฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชนชาติพันธุ์ในท้องถิ่น เพื่อที่จะให้มีการกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านประเพณี วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับวันสำคัญในทางพระพุทธศาสนาและการแสดงออกถึงภูมิปัญญา เป็นต้นว่า เรื่องอาหาร เสื้อผ้า เครื่องประดับ และอื่น ๆ

ขั้นตอนที่ 5 ควรที่จะมีการกำหนดระเบียบการให้บริการบุคคลทั้งภายในและภายนอกชุมชน และการจัดระเบียบความหลากหลายของทุนทางสังคมของชุมชนที่จะเปิดให้ผู้สนใจทั้งภายในและภายนอกชุมชนได้มาเยี่ยมชมหรือศึกษาเรียนรู้ ยกเว้นในบางวัดที่อาจจะมีโบราณวัตถุหรือสิ่งของที่มีมูลค่าทั้งทางจิตใจหรือราคา ก็อาจจะมีการกำหนดตารางเวลาในการเข้าเยี่ยมชม มีการกำหนดผู้รับผิดชอบ รวมถึงการกำหนดระเบียบการให้บริการบุคคลภายนอกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย

ขั้นตอนที่ 6 ควรที่จะมีการเชื่อมโยงเครือข่ายกับศูนย์เรียนรู้ชุมชนอื่นโดยเฉพาะศูนย์การเรียนรู้ที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามพันธกิจของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ฝ่ายเผยแผ่ โดยจะต้องมีการประชุม สัมมนาทั้งในระดับคณะสงฆ์ตำบล คณะสงฆ์อำเภอ และคณะสงฆ์จังหวัดเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันและกันอยู่เสมอ ๆ

อภิปรายผลการวิจัย

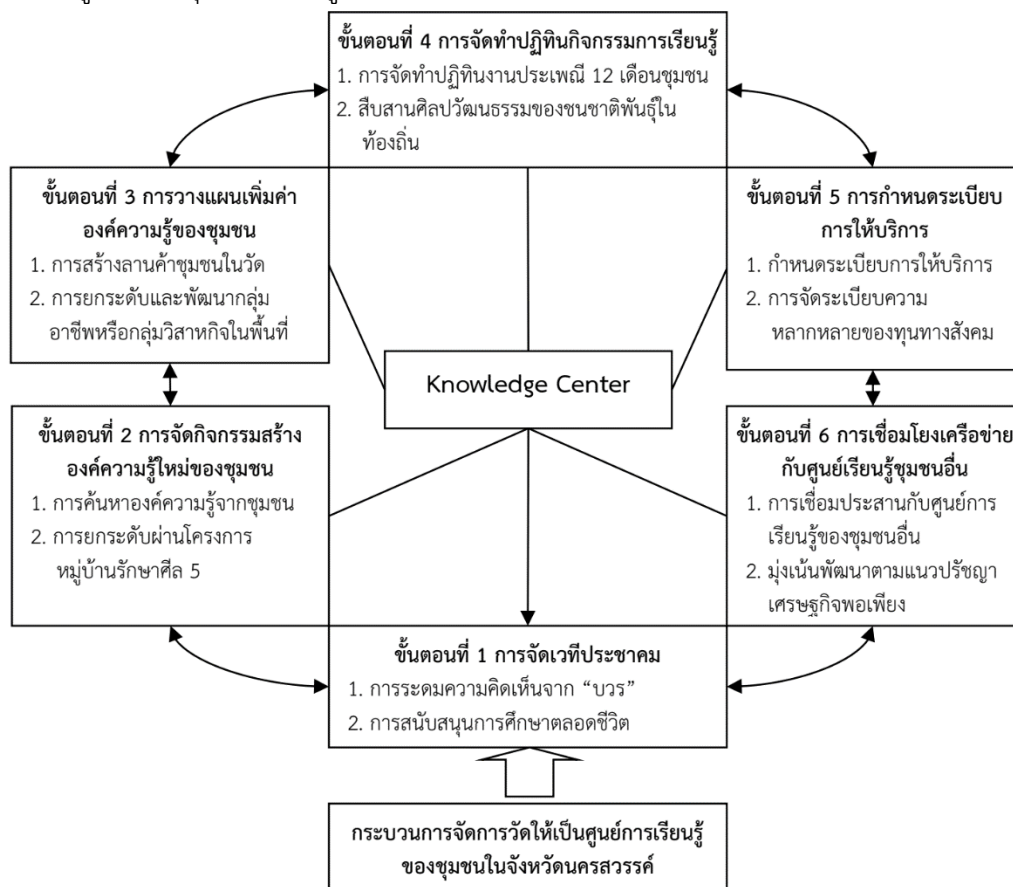
กระบวนการจัดการวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์มี 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การจัดเวทีประชาคมเพื่อระดมความคิด 2) ค้นหาองค์ความรู้ใหม่ในชุมชน คิดเห็น โดยแนวคิดและวิธีการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมเชิงพุทธ สามารถนำไปสู่การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม ด้านพฤติกรรมสุขภาวะเชิงสร้างสรรค์ การพัฒนาจิตใจ ปัญญา และการสร้างพลังทางสังคม (พระมหาสุทนต์ อากาศโร, 2558) 3) วางแผนเพิ่มองค์ความรู้ของชุมชน 4) จัดทำปฏิทินกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชน 5) กำหนดระเบียบการให้บริการ และจัดระเบียบทุนทางสังคมของชุมชน และ 6) เชื่อมโยงเครือข่ายกับศูนย์เรียนรู้ชุมชนอื่น โดยเฉพาะศูนย์การเรียนรู้ที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องกับศูนย์การเรียนรู้เมืองเพชรมีชัยเคลื่อนพัฒนาการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการให้ความรู้และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่และนอกพื้นที่ โดยมีรูปแบบการขับเคลื่อนพัฒนาที่ดำเนินควบคู่ไปกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นความรู้อย่างดีอันประกอบไปด้วยคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวบ้าน สัมพันธ์กับการทำมหาเถียรังษีพ (สุวุฒิ วรวิทย์พนิต และคณะ, 2560)

กระบวนการจัดการวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์ สอดคล้องการพัฒนาทักษะกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ใหม่ ร่วมกิจกรรมในนวัตกรรมชุมชนได้อย่างไม่แบ่งแยก เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน เกิดทักษะในการดำเนินชีวิตโดยการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้บนหลักการพึ่งพาตนเอง ปรับวิธีคิด นำมาปฏิบัติและพัฒนาต่อยอดจากหลากหลายความคิดร่วมกัน และเรียนรู้ได้ด้วยเชิงประจักษ์ในพฤติกรรม (จันทร์ศรี สิมสินธุ์ และคณะ, 2555) การเรียนรู้โดยการปรับแนวคิด สาธิตให้ดู เรียนรู้ชุมชนอื่น นำมาปฏิบัติพัฒนาต่อยอด การค้นหาความถนัดโดยการเรียนรู้สิ่งเดิม เสริมสร้างสิ่งใหม่ การสร้างเครือข่าย การพัฒนาต่อยอดความรู้ให้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และการปลูกฝังวิถีชุมชนบนความพอเพียง (มานิตย์ ชาติโย, 2555)

นอกจากนั้นบทบาทของคนในชุมชน การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ บรรยากาศการเรียนรู้ การพัฒนาหลักสูตรมีกิจกรรมที่หลากหลาย การวิเคราะห์องค์ความรู้ในชุมชน มีหน่วยงานที่รับผิดชอบ การประเมินผล และปรับปรุง (พิทักษ์ กาวิวัน, 2561) การประสานร่วมมือกันอย่างกลมกลืนระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน โดยอาศัยปัจจัยนำเข้า คือ 1) แหล่งความรู้ได้แก่องค์กรชุมชนและสื่อ 2) แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นได้แก่คนและกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีกระบวนการเรียนรู้หลายรูปแบบ แล้วนำมาลงมือปฏิบัติจริง ทำให้เกิดความรู้ในตัวคน สิ่งสมเป็นพลังปัญญา การนำแนวคิดที่ประสบผลสำเร็จแล้วมาปรับใช้และพัฒนาให้เหมาะสม (พุทธ มุ่งมาจน และคณะ, 2556) ส่งผลให้กระบวนการจัดการวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์ ประสบผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม

องค์ความรู้จากการวิจัย

ผู้วิจัยขอสรุปองค์ความรู้จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

กระบวนการจัดการวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์มี 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การจัดเวทีประชาคมเพื่อระดมความคิดเห็น 2) ค้นหาองค์ความรู้ใหม่ในชุมชน 3) วางแผนเพิ่มค่าองค์ความรู้ของชุมชน 4) จัดทำปฏิทินกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชน 5) กำหนดระเบียบการให้บริการและจัดระเบียบทุนทางสังคมของชุมชน และ 6) เชื่อมโยงเครือข่ายกับศูนย์เรียนรู้ชุมชนอื่นโดยเฉพาะศูนย์การเรียนรู้ที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

Knowledge Center: กระบวนการจัดการวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์ ในเชิงนโยบายคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์โดยวัดต่าง ๆ จะต้องมีการยกระดับการขับเคลื่อนพัฒนาในประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. คณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์โดยวัดต่าง ๆ จะต้องยกระดับกระบวนการจัดการวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน พัฒนาด้านศีลธรรมและวัฒนธรรม ทั้งการยกระดับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 การพัฒนาด้านการพัฒนาสัมมาชีพ การสร้างสามัคคีธรรม เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุขและเกื้อกูลประโยชน์ต่อกันในสังคม

2. คณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์โดยวัดต่าง ๆ จะต้องยกระดับกระบวนการจัดการวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน เพื่อให้ประชาชนและพุทธศาสนิกชนเป็นผู้มีจิตอาสา จิตสาธารณะ ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานหรือการขับเคลื่อนพัฒนาศูนย์

3. คณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์โดยวัดต่าง ๆ จะต้องสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกคน ทุกฝ่ายในการดำเนินงานหรือการขับเคลื่อนพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน เพื่อให้ประชาชนและพุทธศาสนิกชนได้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้เกิดสัมมาทิฐิหรือความเห็นที่ถูกต้อง สัมมาสังกัปปะหรือความคิดที่ถูกต้อง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ดำเนินงานหรือการขับเคลื่อนพัฒนาจะต้องมีการยกระดับการขับเคลื่อนพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยอาศัยศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนให้มีความเข้มข้นมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรมในปัจจุบันหรืออนาคต เป็นต้นว่า

1. การยกระดับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 และโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและนอกโรงเรียนผ่านศูนย์ศึกษาพระพุทธานุภาพวันอาทิตย์ (ศพอ.ว.)

2. การยกระดับโครงการเกษตรวิถีพุทธหรือเกษตรแบบธรรมชาติ และการฝึกอบรมการแปรรูปสินค้าเกษตรหรือการสร้างมูลค่าเพิ่มจากเศษวัสดุเหลือใช้ในชุมชนหมู่บ้าน

3. การยกระดับโครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง เพื่อให้ประชาชนและพุทธศาสนิกชนเป็นผู้มีจิตอาสา จิตสาธารณะ ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนหมู่บ้านเกิดความเข้มแข็งและสันติสุข

4. การยกระดับโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข เพื่อให้ประชาชนเกิดความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ พัฒนา สิ่งแวดล้อมในครอบครัว ชุมชนและสังคม

เอกสารอ้างอิง

- จันทร์ศรี สิมสินธุ์ และคณะ. (2559). นวัตกรรมชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต. *วารสารบริหาร การศึกษา*, 12(1), 83-94.
- พระมหาสุทิพย์ อากาศโร. (2558). รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมตาม แนวพระพุทธานุศาสตร์. *Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 8(1), 940-958.
- พระวัชร เทวสิรินาโค (เลขาลักษณ์). (2563). บทบาทของพระสงฆ์ในการจัดการศึกษาของศูนย์ ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 7(9), 30-39.
- พิทักษ์ กาวีวน. (2561). การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการศึกษาดูชีวิตเพื่อเศรษฐกิจ พอเพียงสำหรับชุมชนเกษตรกรรมในเขตพื้นที่สูง. *วารสารปัญญาวิวัฒน์*, 10(2), 240-252.
- พุทธ มุ่งมาจน และคณะ. (2556). การบูรณาการรูปแบบองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นของ ชุมชนราชธานีโอศก จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อเสนอรูปแบบใหม่ของชุมชนแห่งการ เรียนรู้. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 18(3), 45-55.
- มานิตย์ ซาซियो. (2555). รูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนหลายวัยในศูนย์ตุ้มโฮมลูกหลาน บ้านเหล่าลิง. *วารสารวิจัย มข*, 2(3), 283-297.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2546). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่ง สินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- สุนน อมรรวิวัฒน์. (2546). *วิธีการเรียนรู้: คุณลักษณะที่คาดหวังในช่วงวัย*. กรุงเทพฯ: พริกหวาน กราฟฟิค จำกัด.
- สุฤดี วรวิทย์พินิตและคณะ. (2560). การพัฒนารูปแบบการจัดการศูนย์การเรียนรู้ วิธีเมืองเพชร ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. *Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 10(2), 1657-1674.
- Scott, J., A. (1990). *Matter of Record, Documentary Sources in Social Research*. Cambridge: Polity Press.